

УДК 061.1ЄС:327:304]:355.4(470:477)»2014/....
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-3-6>

Іван ШЕВЧУК,

orcid.org/0009-0004-9686-5937

*аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) shevchuk.advocat@gmail.com*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ З РОСІЄЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ

Стаття присвячена аналізу сучасних процесів європейської інтеграції України в умовах повномасштабної війни, спричиненої агресією Російської Федерації. Спроба дослідити політичні, соціальні, економічні та правові чинники, що впливають на поступ держави до Європейського Союзу, а також обґрунтовують безальтернативність цього курсу для України. У роботі охарактеризовано історичну динаміку євроінтеграційного вибору, зокрема період до та після Революції Гідності, анексії Криму й початку військових дій на сході України, що остаточно закріпили європейський вектор як стратегічний напрям зовнішньої політики держави.

Особливу увагу приділено прискоренню євроінтеграційних процесів після 24 лютого 2022 року, коли Україна офіційно подала заявку на вступ до ЄС. У статті проаналізовано рішення Європейського парламенту щодо надання Україні статусу кандидата, що відбулося в безпрецедентних умовах війни, та наведено ключові реформи, рекомендовані Європейською комісією. Автори підкреслюють унікальність ситуації, коли країна отримала кандидатський статус до виконання всіх попередньо визначених критеріїв, що свідчить про глибоку політичну підтримку з боку ЄС та стратегічне значення України в європейському регіоні.

У дослідженні також розглядаються переваги та виклики євроінтеграції. З одного боку, членство в ЄС відкриває Україні шлях до глибшої демократизації, економічної стабільності, зміцнення інституцій та участі у спільних механізмах безпеки. З іншого боку, війна значною мірою обмежує можливості реалізації реформ, погіршує інвестиційний клімат і посилює фінансову залежність України від міжнародної допомоги. Ефективність євроінтеграції залежить не лише від рішучості українського уряду та суспільства у реалізації необхідних змін, а й від сталості зовнішньої підтримки та інституційної готовності самого Європейського Союзу до розширення.

Стаття розкриває європейську інтеграцію України як багатовимірний процес, що охоплює глибокі структурні зміни у сфері державного управління, верховенства права, боротьби з корупцією, свободи ЗМІ та прав людини. Водночас автори наголошують на тому, що євроінтеграція не лише політичний курс, а й глибоко національний проєкт, покликаний відновити історичну справедливість і повернути Україну до європейської спільноти, до якої вона завжди належала культурно, ментально та геополітично.

Ключові слова: Україна, європейська інтеграція, статус кандидата, Європейський Союз, зовнішня політика, війна в Україні.

Ivan SHEVCHUK,

orcid.org/0009-0004-9686-5937

*Postgraduate student at the Department of World History and Religious Studies
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) shevchuk.advocat@gmail.com*

UKRAINE'S EUROPEAN CHOICE IN THE CONTEXT OF THE WAR WITH RUSSIA: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR INTEGRATION

The article analyzes the current processes of Ukraine's European integration in the context of a full-scale war caused by the aggression of the Russian Federation. The author attempts to explore the political, social, economic and legal factors that influence the state's progress towards the European Union and substantiate the fact that Ukraine has no alternative to this course. The paper describes the historical dynamics of the European integration choice, in particular, the period before and after the Revolution of Dignity, the annexation of Crimea and the outbreak of hostilities in eastern Ukraine, which finally consolidated the European vector as a strategic direction of the state's foreign policy.

Particular attention is paid to the acceleration of European integration processes after February 24, 2022, when Ukraine officially applied for EU membership. The article analyzes the decision of the European Parliament to grant Ukraine candidate status, which took place in unprecedented war conditions, and outlines the key reforms recommended by the European Commission. The authors emphasize the uniqueness of the situation when the country was granted candidate status before all the predefined criteria were met, which demonstrates the EU's deep political support and Ukraine's strategic importance in the European region.

The study also examines the benefits and challenges of European integration. On the one hand, EU membership opens the way for Ukraine to deeper democratization, economic stability, strengthening of institutions, and participation in common security mechanisms. On the other hand, the war significantly limits the possibilities for implementing reforms, worsens the investment climate, and increases Ukraine's financial dependence on international aid. The effectiveness of European integration depends not only on the determination of the Ukrainian government and society to implement the necessary changes, but also on the sustainability of external support and the institutional readiness of the European Union itself to expand.

The article reveals Ukraine's European integration as a multidimensional process that includes profound structural changes in public administration, the rule of law, the fight against corruption, media freedom, and human rights. At the same time, the authors emphasize that European integration is not only a political course, but also a deeply national project designed to restore historical justice and return Ukraine to the European community to which it has always belonged culturally, mentally, and geopolitically.

Key words: Ukraine, European integration, candidate status, European Union, foreign policy, war in Ukraine.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року зовнішньополітичний курс України, зокрема її євроінтеграційні прагнення, набув нового стратегічного значення як для самої держави, так і для всього європейського континенту. Війна поставила перед Україною не лише безпекові виклики, а й прискорила процеси політичної, економічної та правової інтеграції з Європейським Союзом. Водночас, ускладнена безпекова ситуація, руйнування інфраструктури, переміщення мільйонів громадян, а також політичні та правові зміни всередині країни створюють неоднозначні умови для реалізації євроінтеграційної стратегії.

Таким чином, постає необхідність комплексного аналізу того, яким чином збройна агресія РФ впливає на темпи, зміст та пріоритети євроінтеграційних процесів України, а також які нові виклики та можливості вона породжує для подальшої інтеграції з ЄС. У цьому контексті важливо з'ясувати, чи слугує війна каталізатором зближення з ЄС або, навпаки, гальмом на шляху до повноправного членства України в Європейському Союзі.

Аналіз досліджень. Питанням євроінтеграційних процесів України під час війни присвятили свої праці вітчизняні науковці. Можна відзначити роботи Н. Романюк «Перспективи європейської інтеграції України в умовах збройної агресії Росії» (Романюк, 2023), О. Близняк, А. Риков «Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи» (Близняк, Риков, 2023), О. Кваша, А. Синякова «Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах» (Кваша, Синякова, 2019)

Свою увагу питанню євроінтеграції також приділяють увагу О. Ковальова, А. Гальчинський, О. Федірко, М. Якуб'як, В. Винник, В. Мовчан, П. Гайдучкий, П. Рудяков та ін.

Мета статті. Здійснення всебічного аналізу перспектив євроінтеграційного курсу України шляхом виявлення ключових переваг та недоліків потенційної співпраці з Європейським Союзом.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період, хоча й зрозуміло, що цей процес не може проходити швидко. Не один рік в Україні точилися дискусії щодо її інтеграційного вибору, тобто вибору моделі інтеграції: європейської чи євразійської. Революція гідності, анексія Криму та військові дії на сході України остаточно усунули полярність руху Захід – Схід і, нарешті, визначили наші інтеграційні пріоритети до європейського шляху розвитку (Кваша, Синякова, 2019: 112).

Війна, розв'язана росією проти України, має ряд складових і різноспрямованих наслідків. З одного боку, російська збройна інтервенція де-факто прискорила євроінтеграційні процеси в Україні, сприяла проєвропейському об'єднанню нації. Війна призвела до масової «вестернізації» українського суспільства і вкоренила ідею безальтернативності та незворотності руху до ЄС (Євроінтеграція в умовах війни, 2022).

Основні напрями інтеграції України до Європейського Союзу визначені Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженою Указом Президента України від 12 січня 2015 р. Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Відповідно до зазначеної Стратегії, уперед здійснюватиметься за такими векторами: вектор розвитку передбачає забезпечення сталого прогресу країни, проведення системних реформ і підвищення рівня життя громадян; вектор безпеки означає гарантування безпеки держави, бізнесу та громадян, захист інвестицій та приватної власності; вектор відповідальності включає створення гарантій доступу до якісної освіти, медичної допомоги та інших послуг для всіх громадян незалежно від їхніх особистих характеристик; вектор гордості відображає взаємне повагу та толерантність у суспільстві, а також пишність за досягнення своєї держави, культури та історії, яка займає достойне місце серед світових лідерів, сприяє розвитку талантів і приваблює найкращих

фахівців з усього світу (Кононенко, Чернецька, 2024: 17–18).

Від початку повномасштабного нападу рф на Україну (24 лютого 2022 р.) процеси євроінтеграції України пришвидшилися. Так, Президент України В. Зеленський подав заявку про вступ до Європейського Союзу 28 лютого 2022 р., активізувавши таким чином процес європейської інтеграції в державі (Близняк, Риков, 2022: 122).

Уже 1 березня Європарламент переважною більшістю голосів рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС (Європарламент рекомендував, 2022).

Після отримання статусу кандидата, Україна продовжила реалізацію плану заходів з виконання Угоди про асоціацію. Здійснено імплементацію норм *acquis* Європейського Союзу та проведено реформи у визначених Єврокомісією семи ключових сферах. Важливо зауважити, що умови війни суттєво ускладнюють можливості для проведення реформ. Проте висновки Єврокомісії не містять чітких обмежень щодо часових рамок для впровадження таких змін. Серед семи сфер, які потребують перегляду, виокремлюються наступні: 1) реформування Конституційного Суду України та впровадження законодавства щодо процедури добору суддів; 2) продовження судової реформи; 3) посилення боротьби з корупцією, зокрема на високому рівні, призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та директора Національного антикорупційного бюро; 4) боротьба з відмиванням коштів, введення комплексного стратегічного плану реформування правоохоронного сектору; 5) впровадження в життя «антиолігархічного закону»; 6) узгодження законодавства про ЗМІ з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги; 7) завершення реформи законодавства про національні меншини (Ільїна, 2024: 32).

Прецедент надання для України статусу кандидата на вступ до ЄС ще до виконання попередньо поставлених умов і готовності переходу країни на наступний рівень інтеграції є унікальним явищем у європейській політиці. Зазвичай процедура набуття кандидатського статусу відбувається лише після того, як Брюссель чітко вказує, що країна готова до кандидатства й надає відповідну рекомендацію про початок переговорів щодо членства. Переважно це відбувається вже після виконання країною поставлених критеріїв. Унікальність ще й у тому, що для України потрібно виконати сім указаних умов лише для того, щоб зберегти статус кандидата на вступ до ЄС, оскільки висновки Єврокомісії та рішення про надання кандидатського статусу не передбачають переходу до переговорів навіть за виконання умов. Утім, указується й про можливість подальшого просування будь-якої країни, як України, так і Молдови щодо

процедури вступу до ЄС (Communication from the commission, 2023).

Інтеграція України у ЄС має низку позитивних переваг, які пов'язані зі створенням надійних механізмів розбудови демократичних інституцій, безпеки та політичної стабільності. Членство у ЄС, крім того, відкриє шлях до спільних системних структур безпеки Євросоюзу, забезпечить більш ефективну координацію дій з європейськими країнами у сфері контролю за дотриманням прав, інтересів та свобод людини та багато іншого. На теперішньому етапі інтеграція України до ЄС є бажаним варіантом вирішення цілої низки проблем, що виникли, особливо в умовах війни. Оскільки Україна є частиною Європи та європейської культури, то інтеграційні процеси з європейськими структурами є об'єктивно зумовлені як національним, так і культурним розвитком і, безперечно, правовим. Така інтеграція є природним процесом в умовах національного відродження, зростаючого усвідомлення народом України своєї європейської ідентичності та своїх базових національних інтересів (Тимошук, 2022: 83).

Проте, з іншої сторони слід визнати, що російська експансія виявила згубний вплив на процес євроінтеграції, оскільки значно уповільнила його через величезні людські та економічні втрати, які понесла Україна. Військові дії, ініційовані режимом путіна, призвели до значних людських жертв і стали одними з найбільш смертоносних у Європі з часів Другої світової війни.

Хоча Європейський Союз запровадив кілька значущих ініціатив для сприяння лібералізації торгівлі та інтеграції України у внутрішній європейський ринок, військовий конфлікт суворо вплинув на зменшення інтересу і активності європейських комерційних партнерів. Вони стикаються із зростаючими ризиками і нестабільністю, що значно ускладнює можливості для інвестицій та ведення бізнесу в країні, яка перебуває у стані війни.

Війна змінила роль України у міжнародній економіці, перетворивши країну на довготривалого бенефіціара міжнародної допомоги. За оцінками аналітиків, зовнішнє фінансування становить близько третини всіх державних витрат України (Голопапа, 2024: 39–40).

Висновки. Інтеграція України до Європейського Союзу є складним, але водночас об'єктивно обумовленим процесом, який визначає сучасний вектор розвитку держави. Незважаючи на тривалий шлях, внутрішні дискусії та численні виклики, зокрема повномасштабну війну з боку росії, європейський вибір України остаточно закріпився як безальтернативний. Агресія рф стала каталізатором глибоких змін у суспільстві, посиливши прагнення до європейських цінностей, реформ і безпеки.

Надання Україні статусу кандидата в члени ЄС у виняткових умовах війни стало безпрецедентним рішенням Європейського Союзу, що демонструє політичну підтримку та стратегічну важливість України для Європи. Водночас реалізація євроінтеграційного курсу вимагає від України здійснення масштабних реформ, попри об'єктивні труднощі, спричинені війною.

Процес інтеграції відкриває перед Україною перспективи демократизації, економічного розвитку, безпеки та міжнародної підтримки. Проте він супроводжується значними викликами, зокрема

зниженням інвестиційної активності та високим рівнем залежності від зовнішнього фінансування. Відтак успіх інтеграції залежить як від внутрішньої політичної волі та спроможності до реформ, так і від стабільності зовнішньої підтримки.

Таким чином, європейська інтеграція для України – це не лише стратегічний напрям, а й інструмент національного відродження, зміцнення суверенітету, підвищення добробуту громадян та повернення України до спільноти європейських народів, частиною якої вона завжди була історично й культурно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близняк О., Риков А. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2023. № 2(16). С. 119-135 DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-119-135>.
2. Голопапа В. Основні напрями інтеграції України до ЄС з урахуванням воєнної агресії росії. Україна на шляху інтеграції до Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи: матеріали круглого столу. Ірпінь. 2024. С. 37-44.
3. Європарламент рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. Європейська правда, 2022 URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7135011/#comments>.
4. Ільїна А. Проблеми європейської інтеграції України. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи: матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні. Київ. 2024. С. 32-34.
5. Кваша О.С., Синякова А.Е. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського національного університету, випуск 23. 2019. С. 112-117.
6. Кононенко В., Чернецька О. Основні напрями інтеграції України до ЄС з урахуванням воєнної агресії росії. Україна на шляху інтеграції до Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи: матеріали круглого столу. Ірпінь. 2024. С. 17-22.
7. Пашков М. Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи. Центр Разумкова, 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf>.
8. Тимошук О.Г. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. №4-2022. С. 81-86 DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.14>.
9. Communication from the commission to the european parliament, the european council and the council. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10321-2022-INIT/en/pdf>.

REFERENCES

1. Blyzniak O., Rykov A. (2023) Protses yevrointehratsii Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoi rosiisko-ukrainskoi viiny: problemy ta perspektyvy. [The Process of Ukraine's European Integration in the Context of a Full-Blown Russian-Ukrainian War: Problems and Prospects] Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii. 2(16). 119-135 DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-119-135> [in Ukrainian].
2. Holopapa V. Osnovni (2024) Osnovni napriamy intehratsii Ukrainy do YeS z urakhuvanniam voiennoi ahresii rosi. [Main directions of Ukraine's integration into the EU in view of Russia's military aggression] Ukraina na shliakhu intehratsii do Yevropeiskoho Soiuzu: zdobutky, vyklyky ta perspektyvy: materialy kruhloho stolu. Irpin. 37-44 [in Ukrainian].
3. Yevroparlament rekomenduvav nadaty Ukraini status kandydata na vstup do YeS. [European Parliament recommends granting Ukraine candidate status for EU membership] Yevropeiska pravda, 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7135011/#comments> [in Ukrainian].
4. Ilina A. (2024) Problemy yevropeiskoi intehratsii Ukrainy. [Problems of Ukraine's European Integration] Ukraina na shliakhu do YeS: vyklyky ta perspektyvy: materialy kruhloho stolu do Dnia Yevropy v Ukraini. 32-34 [in Ukrainian].
5. Kvasha O.S., Syniakova A.E. (2019) Ukraina ta YeS: problemy ta perspektyvy intehratsii v suchasnykh umovakh. [Ukraine and the EU: Problems and Prospects of Integration in the Current Context] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. 23. 112-117 [in Ukrainian].
6. Kononenko V., Chernetska O. (2024) Osnovni napriamy intehratsii Ukrainy do YeS z urakhuvanniam voiennoi ahresii rosi. [Main directions of Ukraine's integration into the EU in view of Russia's military aggression] Ukraina na shliakhu intehratsii do Yevropeiskoho Soiuzu: zdobutky, vyklyky ta perspektyvy: materialy kruhloho stolu. 17-22. [in Ukrainian].
7. Pashkov M. Yevrointehratsiia v umovakh viiny: vyklyky i perspektyvy [European integration in times of war: challenges and prospects] Tsentr Razumkova. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf> [in Ukrainian].
8. Tymoshchuk O.H. (2022) Vplyv rosiisko-ukrainskoi viiny na yevrointehratsiini protsesy v konteksti nabuttia Ukrainoiu statusu kandydata v chleny YeS: mizhnarodno-pravovyi aspekt. [The Impact of the Russian-Ukrainian War on European Integration Processes in the Context of Ukraine's Acquisition of the EU Candidate Status: International Legal Aspect] Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys. 4-2022. 81-86 DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.14> [in Ukrainian].
9. Communication from the commission to the european parliament, the european council and the council. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10321-2022-INIT/en/pdf>